

ДОСЛІДЖЕННЯ СТРЕСОГЕННИХ ЧИННИКІВ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ СПЕЦІАЛІСТІВ ФАРМАЦІЇ

Толочко В. М., Міщенко І. В.

Національний фармацевтичний університет, м.Харків

Актуальність. Забезпечення високоефективної професійної діяльності працівників у таких соціально значущих галузях як медицина та фармація, стає особливо актуальним у періоди підвищеного суспільного напруження через кризові явища у соціально-економічному житті. Тому зростає потреба в удосконаленні управління персоналом в закладах охорони здоров'я, яке має бути спрямоване на створення сприятливих умов для спеціалістів шляхом усунення або значного зменшення впливу стресогенних чинників. Дана проблема стосовно діяльності спеціалістів фармації у науковому плані досліджувалась недостатньо, майже відсутні наукові публікації та коментарі з приводу виникнення синдрому їх професійного «вигорання», яке можна було б попереджувати завдяки комплексу спеціальних організаційних заходів. Вказане обумовило мету нашого дослідження, яке полягає у визначенні переліку стресогенних чинників, які можуть приводити до професійного вигорання спеціалістів фармації під час їх виробничої діяльності.

Матеріали і методи дослідження. Для досягнення мети нами проводились дослідження літературних джерел, нормативна документація та посадові інструкції працівників фармацевтичних підприємств. Застосовувались методи аналізу, синтезу, порівняльного аналізу, тощо.

Результати та їх обговорення. В результаті аналізу літературних даних нами було зазначено, що стресовий характер діяльності спеціалістів фармації уже привертав увагу дослідників. Стійкість до стресу називають однією з важливих особистісних рис за ідеальною моделлю провізора, розробленою Назаровою М. С. [5].

Тривале перебування у стресовій ситуації без відповідної розрядки (дистресу) за думкою фахівців є одним з впливових чинників формування

професійного «вигорання» спеціалістів фармації, так же як й інших представників професій типу «людина-людина» [1, 2, 4].

У навчальному посібнику для спеціалістів фармації Кожухової Т. В. та Доровського О. В. [3] стресогенні виробничі чинники виділені у 7 основних груп: 1) пов'язані з умовами праці; 2) пов'язані із змістом професії; 3) обумовлені управлінськими причинами; 4) пов'язані з особливостями організації; 5) обумовлені міжособистісним спілкуванням у групі колег; 6) пов'язані із заробітною платою та службовим зростанням; 7) залежні від особистісних характерологічних особливостей працівника.

Слід зазначити, що конкретний зміст більшості перерахованих у даному угрупованні чинників являє собою перелік результатів недостатньо ефективного управління людиною собою, робочою групою чи організацією. Наприклад, коли виникає помилка при виборі професії, ізоляція від процесу прийняття рішень, конфлікт ролей, відсутність норм навантаження на фахівця тощо. Тому для їх нейтралізації досить застосувати звичайні управлінські заходи.

Певна частка переліку вказаних стресогенних чинників стосується неналежних умов праці та відпочинку, що межує з прямим порушенням трудового законодавства. Наприклад, надурочний та незручний час праці, вечірні та нічні зміни, перевищення добової та тижневої норм часу, ненадання належних відпусток тощо. Тому, руйнівний вплив таких чинників може бути нейтралізований за допомогою важелів системи соціального захисту.

Однак в переліку вищезазначених чинників, на наш погляд, переважають ті з них, що стосуються будь-якого виробництва, і не відслідковуються особливості професійної діяльності спеціалістів фармації. Тому було важливим дослідити суто специфічні чинники професійного стресу, які є невід'ємним атрибутом праці провізора чи фармацевта. Через те, що вони не підлягають виправленню звичайним чином через організаційні заходи, виникає потреба відповідної перебудови свідомості спеціаліста в процесі додипломного та післядипломного навчання. А це, в свою чергу, веде до

необхідності внесення відповідних змін у навчальному процесі та в удосконаленні навчально-методичних матеріалів.

Для досягнення мети дослідження був проведений теоретичний аналіз окремих ділянок професійної діяльності роботи спеціалістів практичної фармації за посадовими інструкціями з огляду на можливість проявлення стресового їх характеру. Такий підхід дозволив з'ясувати перелік стресогенних чинників, характерних для суто професійної діяльності спеціалістів фармації. Було відзначено, що їх спектр суттєво різнився в залежності від посадових обов'язків спеціалістів (табл.).

Таблиця

Стресогенні чинники, характерні для виробничої діяльності фахівців фармації на різних ділянках професійних обов'язків

№ п/п	Ділянка професійних обов'язків	Стресогенний чинник	Заходи з нейтралізації можливого негативного впливу
1	2	3	4
1.	Керівництво підприємством, організація та координація у внутрішньому середовищі підприємства	1. Виконання функцій формального лідера, що веде до підвищеної відповідальності 2. Кількість підлеглих, на який потрібно здійснювати управлінський вплив	1. Реалізація функцій лідера, удосконалення уміння управляти власною поведінкою, а також взаємодією у спілкуванні. 2. Урахування норми управляємості при побудові структури внутрішніх комунікацій на підприємстві
2.	Виробничий процес з приготування та відпуску екстемпоральної рецептури	1. Підвищена відповідальність за якість продукції 2. Стереотипізація поведінки під час виробничого процесу	1. Дотримання психологічної рівноваги під час виробничого процесу, ефективне самоуправління. 2. Тренування уважності та сконцентрованості у сполученні з прийнятими формами контролю й самоконтролю
3.	Міжособистісні стосунки співробітників у колективі	1. Обмеженість свободи внутріфірмових переміщень (чинник простору) 2. Тривалість контакту протягом робочої зміни	Створення і підтримання сприятливого психологічного мікроклімату у колективі, удосконалення уміння управляти міжособистісним спілкуванням

1	2	3	4
4	Фармацевтич-на опіка, без-посередній контакт під час проведення консультацій та відпуску ліків	1. Близька відстань до партнера по спілкуванню та взаємодії 2. Відсутність гарантії перебування партнера у стані душевної рівноваги 3. Переважно низька обізнаність відвідувачів аптек з культурою споживання ЛЗ тощо 4. Велика кількість відвідувачів	1. Удосконалення уміння тримати дистанцію до партнера, управляти емпатією 2. Уміння проявляти емпатію в достатній але не надмірній кількості 3. Удосконалення уміння реалізувати завдання ситуативного лідерства 4. Ефективне управління спілкуванням та відновлювальні заходи в час відпочинку, ефективне самоуправління

Висновки. В результаті досліджень було виділено 4 основних ділянки професійних обов'язків спеціалістів фармації, які різняться за складом стресогенних чинників, а, отже, потребують застосування різних засобів для нейтралізації можливого негативного впливу. Отримані результати були враховані у навчально-методичній роботі кафедри УЕФ ІПКСФ НФаУ.

Перелік літератури:

1. Жирова И. Основные признаки и симптомы профессионального выгорания: на что обращать внимание? // Аптечный аудит. - №21. – С.11-12.
2. Жирова И. Профессиональное выгорание: неприятный эпизод или серьезный синдром? // Аптечный аудит. – 2008. - №20. – С.6-7.
3. Кожухова Т.В., Доровский А.В. Стресс в профессиональной фармацевтической деятельности.- Х., 2007.- 129 с.
4. Мищенко И.В. Изучение явлений профессионального «выгорания» у специалистов фармации // В кн.: Валеология: сучасний стан, напрямки та перспективи розвитку / Матер. III Міжнар. наук.-практ. конфер. Х.: 2005. Т1, ч.2.- с.112-115.
5. Назарова М.С. Социологические исследования этических аспектов консультационной деятельности фармацевтического работника // Провизор. – 2009. - №3.- С.14-18.